

ANTROJI DALIS

D R A U G A S

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

Saturday supplement

1987 m. birželio mėn. 27 d. / June 27, 1987

Nr. 125(26)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Lietuvių Fondas ir išseivijos aukso amžius

Tautų kultūros istorijoje ne visi laikotarpiai yra lygios vertės ir ne visada jų kūrybinius rezultatus rodanti krevė kyla vien tik aukštyn. Amžių eigoje šalis užplūsdusios epidemijos, karai, svetimųjų okupacijos ne kartą tautoms buvo tikri kultūrinio nuosmukio metai. Ir aplamai Renesanso ar Periklio epochų viršūnės pasiekusieji pavyzdžiai yra gana reti.

Čia ir gali kilti klausimas: ar įmanoma pasiekti kokių nors aukštumų, jei ne viršūnių, ir išseivijoje? Paprastai linkstama manyti, kad išseivijoje, kieno jos bebūtų, krevė leidžiasi tik žemyn. Tačiau kaip nėra taisyklės be išimties, taip ir čia. Aplinkybės kiek kitaip susiklostius, ir išseivijos tam tikras laikotarpis kultūrine prasme gali virsti aukso amžiumi. Neabejodamas sakytiau, kad mums toks buvo nuo 1945 metų iki šiandien. Tai išseivijos dešimtmečiai, kurie ateityje bus veriami kartu su visos tautos kultūros lobiu. O ir pats pastarosios išseivijos amžius jau yra dvigubai ilgesnis už šviesų ir kūrybingą, tiesiog renesansinį Nepriklausomybės laikotarpį.

Jau 42 metus užsitęsusiame buvime svetur ši lietuviškoji išseivija kultūrine-kūrybine prasme dar ir dabar tebėra gyva, šakos dar vis žydi, brandina vaisius ir leidžia naujus ūgius. Tokios išseivijos neparodė jokie ankstesnieji nelaimių teriojamos Europos egzodai. Ne viena kartą mūsiškių čia padaryta tai, ko nespėta Nepriklausomybės metais ar neįmanoma dabartinėmis sąlygomis tėvynėje. Galima būtų suminėti ir nemažai atitinkamų pavyzdžių. Bet šį kartą stabtelkime tik prie Lietuvių Fondo, ryšium su jo 25 metų sukaktimi. Taigi ši išseivijos institucija jau irgi egzistuoja ilgiau negu visas

Nepriklausomybės laikotarpis. Kaip žinome, Lietuvių Fondo tikslas remti visas kultūrinės-kūrybines apraiškas išseivijoje. Tai net ir vardas jam būtų labiau tikęs Lietuvių Kultūros Fondas: būtų iš karto nusakoma Fondo pobūdis ir pastangų kryptis.

Apie tokią instituciją — apie Kultūros Fondą jau buvo kalbama Nepriklausomybės metais Lietuvoje, bet konkrečiai idėjos realizuoti nespėta. Ne valstybinis, o labiau privačiai pilietinis rūpestis tokio Kultūros Fondo įsteigimu, kiek nugirstama, šiandien Lietuvoje jau vėl yra gyvas. Ir kas tėvynėje šia fondine prasme nebuvo padaryta ir dar nežinia ar bus padaryta, išseivijoje jau įkūnyta ir jau neša vaisius visą ketvirtadalį šimtmečio. Ir tai yra rakštis visiems sovietiniams išseiviologams, kurie, nors ir ragaudami išseivijoje subrandintus kultūrinius vaisius, be jokios gėdos tėvynėje dar vis mekena ir mekena apie mus kaip nudžiūvusią šaką.

O neužtektų čia laikraštyje skirtos vietos, jei norėčiau naudotis statistika, apyskaitomis ir konkrečiais faktais, kur, kada ir kas per tuos 25 metus buvo Lietuvių Fondo paremta, užsakyta, skatinta ne vien tik žodžiu; kas kultūrininkų imta daryti, žinant, kad yra Lietuvių Fondas, kad bus į ją atsiremti. Suprantama, kapitalą kaupiant, kartais visuomenės ir pačių fondininkų dėmesys klysta ne tiek į rezultatus, kas kultūros srityje padaryta ar padarytina, o į pačių pinigų sumą: kiek pinigų jau sukaupta Fonde? ar jau artėjame į tokį ir tokį milijoną? Toks rūpestis ir toks smalsumas visai pateisinamas, visai žmogiškas. Tačiau šalia to, šiandien dėl pinigų jau per daug neverkiant, ar nereikėtų ypač sustiprinti dėmesį remiamų darbų vertės kryptimi.

Lietuvių Fondo pavyzdinga pradžia

DR. ANTANAS RAZMA

Kai Lietuvių Fondas artėja prie keturių milijonų nejudomo pagrindinio kapitalo ir lietuviybės darbams remti išdalino daugiau kaip du milijonus dolerių, dėl jo naudingumo bei reikalingumo niekas nesiginčija.

Tuo tarpu, po mano straipsnio, paskelbto 1960 m. gruodžio 8 d. *Drauge* — „Milijonas dolerių lietuviškiems reikalams ir jo parlamentas“ — daug kam kilo šypsnyks dėl jauno nežinomo daktariuko svajonių. Net kai kurie artimi draugai „sveikino“, kad pateksias į juokdarių klubą.

Taip galėjo atsitikti, jeigu tuo metu būtų šimtu procentų fondo idėja rėmė to meto *Draugo* redaktoriai a. a. rašytojas Aloyzas Baronas, kun. dr. Viktoras Rimšelis, kun. Pranas Garša ir kiti.

LF pradėtas geru laiku su gerais organizatoriais

Jau prieš 10 metų fondo idėja buvo iškelta ir diskutuota spaudoje, tarp atskirų asmenų, ir planuota Lietuvių Bendruomenės valdybose, bet trūko drąsos ir ryžto pradėti tokio fondo realizavimą. Lietuvių Fondo (milijoninio fondo) iniciatoriai ilgai nediskutavo, bet pasiūlė praktiškus principus, psichologiškai artimus lietuvių visuomenės pageidavimams. Buvo siūloma:

(a) fondo pagrindinis kapitalas nejudomas, tik investuoto kapitalo pajamos skiriamos lietuviškai veiklai,

(b) patys aukotojai administruoja fondą, išrinkdami vadovybę,

(c) pagal aukos dydį, kiekvienas aukotojas turi atitinkamą balsų skaičių.

Nuo pat pirmos dienos spaudoje paskelbta fondo idėja pasidarė aktuali visai lietuvių visuomenei. Fondo iniciatoriai tą momentą panaudojo mąsistiškai ir tuoj pradėjo vykdyti fondo organizavimą; suredago statutą, rinko aukas ir pasižadėjimus.

Ejo kelių mėnesių intensyvus posėdžiavimas ir susirašinėjimas tarp fondo iniciatorių ir JAV LB krašto valdybos dėl vieno fondo steigimo.

Laimėjimas buvo pasiektas 1961 m. rugsėjo 1 d. JAV LB tarybos suvažiavime New York, kur beveik vienbalsiai buvo priimtas iniciatorių pateiktas statutas steigti vieną Lietuvių Fondą. Statutas buvo papildytas taip, kad LF Pelną skirstymo komisija sudaro trys atstovai, skirti Lietuvių Fondo tarybos, ir trys atstovai, deleguoti Lietuvių Bendruomenės krašto valdybos. Iki šiol per jo 25 metų laikotarpį jokių LF statutinių nesupratimų su JAV Lietuvių Bendruomene nebuvo.

Tarp Fondo iniciatorių ir JAV LB krašto valdybos, siekiant suderinti pastangas steigti vieną fondą, didelį ir pozityvų vaidmenį vaidino to meto krašto valdybos pirmininkas a. a. Stasys Barzdukas, nors jos vicepirmininkas

Lietuvių Fondo iniciatoriai ir Lietuvių Bendruomenės veikėjai 1961 m. kovo mėn. 19 d. Alcijos Rūgytės namuose, Chicagoje, po pasitarimo. Sėdi (iš kairės) J. Liorentas, V. Ignatius, A. Rūgytė (mirusi), prel. M. Krupavičius (mirus), dr. A. Razma, St. Barzdukas (mirus), J. Breivė (mirus) ir

J. Švedas. Stovi: D. Bielskus, J. Jasaitis (mirus), V. Naudžius, A. Pupelis (mirus), B. Babrauskas (mirus), V. Šmulkštys (mirus), dr. G. Balukas, dr. A. Nasvytis (mirus), dr. A. Rugienė, dr. B. Poškus, dr. K. Ambrozaitis, A. Kareiva (mirus), dr. F. Kaunas ir V. Dzenkauskas.

a. a. dr. Algirdas Nasvytis griežtai priešinosi tokiam fondui.

Mano atmintyje pasiliko neužmirštas momentas iš 1961 m. rugsėjo 2 d. JAV LB tarybos to lemtingo suvažiavimo, kuriame aš pirmą sykį dalyvavau kaip išrinktas tarybos narys. Nujausdamas, kad bus dideli ginčai su prityrusiu veikėju ir kalbėtoju dr. Algirdu Nasvyčiu, aš, kaip jaunas nepatyręs veikėjas, savais pinigais nusiežiauvo statuto autorių, jauną advokatą Algimantą Keželį, kuris meistriškai įrodė fondo iniciatorių rimtumą ir pasiryžimą suorganizuoti milijoninį fondą.

Tarybos posėdyje dr. Algirdui Nasvyčiui griežtai priešinantis fondo iniciatorių idėjai, tada jau nutis bendruomenininkas Vytautas Kamantas (dabartinis PLB valdybos pirmininkas), prie prezidiumo stalo sėdėjęs, atsistojo ir drąsiai pareiškė: kaip mes galime atsisakyti dr. Antano Razmos iniciatorių vardu siūlomo Lietuvių Fondo, kuris jau turi savo statutą, savo advokatą teisiniam reikalams, surinkęs aukų per 20 tūkstančių bei pažadų per 60 tūkstančių dolerių, tuo tarpu JAV LB „Geležinis fondas“ neturi nei statuto, nei gerų organizatorių, vis dar reikalingas svarstomas posėdžiuose, o raštai stalčiuose... Suvažiavimas nebesiklausė dr. Algirdo Nasvyčio karštų argumentų ir beveik vienbalsiai pasisakė už vieno Lietuvių Fondo organizavimą. Lietuvių Fondo idėjos realizavimu buvau tiek „užsidegęs“, kad nesigailėjau nei laiko, nei pinigų pradinėms fondo organizavimo išlaidoms, nes jaučiau stiprios finansinės institucijos reikalingumą lietuviybės misijai išseivijoje.

LF statutas, inkorporavimas, nuo mokesčių atleidimas

Nuo pat pradžios teko vadovauti fondo iniciatoriams, vėliau pirmajai LF tarybai, kuri paruošė fondo statutą, inkorporavo Illinois valstijoje, išrūpino nuo federalinių ir valstijos mokesčių atleidimą, „tax exempt“ statusą. Pirmoji LF valdyba, vadovaujama Teodoro Blinstrubo, užmezgė organizacinius ryšius su JAV LB apylinkėmis ir kitomis organizacijomis.

Pirmieji treji metai buvo intensyvaus darbo metai. Reikėjo atsakyti į daugybę laiškų, rašyti spaudoje ir „kovoti“ su neigiamais kritikais, nors užtarėjų buvo daugiau. Būdavo atsibundu nakti, gimsta kokia idėja ir kad neužmirščiau, bėgu prie rašomojo stalo ir užsirašau. Žmona gąsdindavo, kad aš išeisias „iš proto“ dėl to fondo. Vėliau ir dabar yra vienas malonumas dirbti LF vadovybėje, kada reikalų vedėja Alė Steponavičienė vadovauja būstinėje profesionaliai ir organizatorių tinklas yra didelis ir pajėgus.

Esama nuostatų žmonių

Lietuvių Enciklopedijoje (36-tas papildymų tomas) ir Lietuvių Fondo leidinyje (1983) yra surašyti iniciatoriai, vėlesni organizatoriai ir aukotojai. Lietuvių Fondo antrasis leidinys bus išleistas, užbaigus telkti penkis milijonus ir ten papildomai bus įamžinti visi organizatoriai ir aukotojai.

Pradžioje su nepaprastu pasišventimu dirbo a. a. rašytojas A. Baronas, a. a. A. Rūgytė, a. a. rašytojas B. Babrauskas, dr. G. Balukas, V. Naudžius, dr. F. Kau-

nas, dr. P. Kisieličius, dr. K. Ambrozaitis, dr. J. Valaitis, dr. B. Poškus, dr. J. Kazickas, dr. V. Tauras, a. a. V. Šmulkštys, V. Ignatius, adv. A. Keželis, adv. V. C. Ysas, a. a. pulk. A. Reklaitis, a. a. K. Barzdukas, a. a. H. Daras.

Vėliau įsijungė daug daugiau nuosirdžių fondo organizatorių ir šita nuostabi LF darbuotojų gija tęsėsi per visus 25 metus. Atėjo nauji organizatoriai su naujais profesionaliais organizavimo metodais fondą augina dar greičiau. Povilas Kilius, LF tarybos pirmininkas, Marija Remienė, LF valdybos pirmininkė, Stasys Baras, LF Pelną skirstymo komisijos pirmininkas, Jonas Vaznelis, LF finansų komisijos pirmininkas, Kostas Dočkus, ūkio vedėjas, Antanas Juodvalkis, nuostabus informacijos vadovas, Alė Steponavičienė, profesionalė reikalų vedėja — jie visi ir kiti vairoja Lietuvių Fondą pavyzdinčiai į priekį.

Lietuvių Fondo ateitis užtikrinta ilgam laikui, nes į vadovybę atėjo patys jauniausi: Mykolas Druga, adv. Daina Kojelytė, Ofelija Barskėtytė, Rūta Juškenė, dr. Antanas G. Razma.

Laimėjimai pralenkė svajones

Pradžioje buvo svajonė — vienas milijonas. Nei aš, nei kiti fondo iniciatoriai neįsivaizdė net sapnuoti apie keturis ar daugiau milijonų. Pasiiekti LF laimėjimai yra aiškus įrodymas mūsų lietuvių išseivijos pajėgumo, jos pasišventimo ir gyvybingumo ženklas. LF nuo pat pradžios buvo visų lietuvių remiamas bei atstovaujamas ir neleido išiviešpatauti siauriems interesams. LF iškilo virš visų organizacijų, klubų ar asmeninių reikalavimų ir tarnavo būtiniausių lietuviybės darbų misijai. Užtat didelių aukų susilaukta iš daugybės lietuvių Jungtinėse Amerikos Valstybėse, Kanadoje, Vokietijoje, Australijoje ir net Pietų Amerikoje. Ryšiai su LF nariais yra tamprūs, jiems siunčiami tris kartus per metus pranešimai su detaliu pelno paskirstymo sumų sąrašu. Lietuvių Fondas yra visų lietuvių fondas ir remia visus lietuviybės išlaikymo būtinuosius projektus bei darbus, nežiūrint kas ir kur juos organizuoja.

Lietuvių Fondo vedėjai su svečiu poetu Bernardu Brazdžioniu 1966 metais. Iš kairės: LF Valdybos pirmininkas dr. Antanas Razma, Bernardas Brazdžionis ir LF Tarybos pirmininkas dr. Gediminas Balukas.

Kazys Bradūnas

Lietuvių Fondas — finansinė institucija lietuviybės išlaikymui

POVILAS KILIUS

Mūsų, lietuvių, visuomenei turėtų būti aišku, kad Lietuvių Fondas, su 3.7 milijono dolerių kapitalu, yra pagrindinė lietuviškai veiklai remti ir išlaikyti finansinė institucija. Lietuvių Fondas, jau dabar skirdamas bent ketvirtį milijono per metus remti lituanistinį švietimą, kultūrą ir visuomeninius reikalus, yra lietuviško gajumo išlaikymo finansinis šaltinis. Kartu su veiklos rėmimu dabar ypatingas dėmesys kreipiamas į lietuviybės išlaikymą ateityje. Užtai didžiausia dalis Lietuvių Fondo pelno ir tenka lituanistiniam švietimui bei jaunimo ugdymui.

Žiūrint į pastaruosius kelerius metus, matome, kad paskirto pelno didžiausią dalį gauna švietimas, o į tą sumą įeina ir jaunimui studijuoti skiriamos stipendijos. Žiūrint į stipendijas, tik per praėjusius dvejus metus buvo paskirta apie 100,000 dolerių. Tai 50,000 į metus, siekiant paruošti mūsų jaunimą lietuviškai veiklai, jiems studijuojant lituanistiką ar jų pačių pasirinktus mokslus. Tie studentai, kurie aktyvūs lietuviškoje veikloje ir kartu yra gabūs moksle, pasinaudoję LF stipendijomis baigti pasirinktus mokslus, bus vertingas prieauglis tęsti lietuviybės išlaikymo darbus.

Asmenys, abejojantieji lietuviškumo išlaikymu ateityje, turėtų gerai pagalvoti ir prisidėti prie jaunimo tolimesnio ugdymo, ne tik skatinant jaunimą ateiti dirbti į lietuviškas organizacijas, bet tuo pačiu remiant ir Lietuvių Fondą, tampant jo nariais ar padidinant savo įnašus. Be jaunimo mes neturėsime tęstinumo ir lietuviška veikla tikrai susilpnės ar net po daugelio metų visai sustos.

Pradedant vaikų darželiu, mes turėtume daugiau stengtis jaunimą įtraukti į mūsų veiklą ir organizacijas. Tik per jaunimą lietuviybė ilgiau išsilaikys, todėl Lietuvių Fondas yra pasiryžęs toliau lituanistinį švietimą ir jaunimą remti.

Žiūrint į Lietuvių Fondo finansinį augimą per praėjusius 25 metus, šiais metais galime tikėtis pasiekti keturių milijonų dolerių kapitalą. Pastebėjime, kad pirmas milijonas dolerių buvo sukauptas per 12 metų, antras milijonas per šešerius metus, o trečias — per ketverius metus. Tikimės, kad 1987 metais, užbaigiant 25 metų jubiliejų, turėsime jau keturių milijonų kapitalą. Žinoma, tai pareis nuo mūsų visuomenės dosnumo. Tai būtų graži dovana Lietuvių Fondo pradininkams.

Lietuvių Fondo investavimai per tuos 25 metus buvo taip pat įvairūs. Išaiškinti, kur ir kaip buvo laikomi pinigai, užimtu daug laiko ir reikėtų pateikti daug skaičių bei detalių. Tačiau reikia pažymėti, kad per tuos 25 metus kapitalas buvo saugiai investuojamas ir dabartinė vertė yra didesnė, negu rodo knygos.

Ta aukštesnė kapitalo vertė yra todėl, kad pagrindinis kapitalo investavimas yra gerai išbalansuotas tarp trumpalaikių indėlių, valdžios obligacijų, bendrovių akcijų, bonų ir nekilnojamo turto. Šis geras kapitalo išbalansavimas tarp įvairių investavimo rūšių ir duoda aukštą pajamą. Lietuvių Fondas turi galią, kad dabar kiekvienais metais skirti net ketvirtį milijono dolerių lietuviškai veiklai remti.

Dabartinis investavimas taip pat užtikrina, kad ir ateityje Lietuvių Fondas galės skirti bent ketvirtį milijono dolerių į metus. Žinoma, jei Lietuvių Fondas ir toliau augs, kaip augo iki šiol, tai galėsime džiaugtis ne tik didesniu kapitalu, bet ir didesniu sumomis remti lietuvišką veiklą, kartu prisidedant ir prie svarbių lietuviškųjų projektų pasauliniu mastu.

Lietuvių Fondo 1987 metų Valdyba — sėdi (iš kairės) dr. Antanas Razma, Marija Remienė (pirmininkė), Alė Steponavičienė ir Antanas Juodvalkis. Stovi: advokatas Algirdas Ostis, Evelina Oželenė, Stasys Baras ir Ofelija Barskėytė. (Trūksta: Kosto Dočkaus, Rūtos Juškenės ir dr. Antano G. Razmos.)

Lietuvių Fondo 1987 metų Taryba. Sėdi (iš kairės) Daina Kojelytė (sekretorė), Povilas Kilius (pirmininkas), Marija Remienė (LF Valdybos pirmininkė), dr. Gediminas Balukas, Milda Lenkauskienė ir dr. Jonas Valaitis. Stovi: dr. Antanas Razma, Vytautas Kamantas, Mykolas Drunga, dr. Ferdinandas Kaunas, Vytautas Kutkus, Jonas Vaznelis, Kostas Dočkaus, dr. Jonas Račkauskas, Antanas Juodvalkis ir Stasys Baras. (Trūksta dr. Kazio Ambrozaičio ir Rūtos Juškenės.)

Jei mes išlaikytumėme dabartinį Lietuvių Fondo augimą ir kas treji ar ketveri metai sutelktume vieną milijoną kapitalo, tai Lietuvių Fondas pasiektų penkis milijonus 1990 metais, o aštuonis milijonus — 2000 metais. Ar nebūtų mums visiems lietuviams svarbu pasiekti 10 milijonų kapitalą, švenčiant

dvidešimtojo amžiaus užbaidymą? Žinoma, čia tik svajonė. Gal panaši svajonė buvo prieš 25 metus, kai buvo norima sukelti vieną milijoną dolerių. Man yra aišku, kad lietuvių visuomenė galėtų 10 milijonų dolerių kapitalą sukelti.

Norėčiau atkreipti dėmesį tik į vieną Lietuvių Fondo skaičių.

Lietuvių Fondo vajai

MARIJA REMIENĖ

Gyvename kultūringame moderniojo pasaulio, kur reikalaujama greitos orientacijos, laukiamą greitą atsakymą, reikia tinkamos reprezentacijos. Ir niekas nepaneigs, kad daug kam pasiekti reikia pinigų. Apie pinigų yra daug rašoma ir dar daugiau kalbama. Viskas sukasi apie pinigus ir visi esame paliešti pinigų „galybės“.

Prieš 25 metus, jau įsikūrus svečioje šalyje ir gyvenimo ratukams sukantis, kilo mintis įkurti milijoninį fondą. Tai buvo tiesiog fantazija, daugeliui visai nepriimtina. Kas aukos tiek pinigų lietuviškiems reikalams? Reikėjo rašyti, skelbti, įtikinti tautiečius, kad paaugojus vieną šimtą dolerių, kuris pasilieka ne liečiamas įnašas, atneštos palūkanos bus panaudojamos paramai lietuviškiems reikalams. Reikėjo organizuoti vajus.

Nuo pat Lietuvių Fondo įsisteigimo vajai — vakarienės, koncertai, pokyliai su gerom programom daug prisidėjo prie Fondo augimo. Vajai buvo organizuojami, kur tik buvo lietuvių bendruomenės. Ir taip po 12 metų intensyvaus darbo, milijonas dolerių tapo realybe. Tačiau didėjant mūsų kultūriniam bei visuomeniniams reikalavimams to vieno milijono kapitalo ne užteko. Lietuvių Fondo narių suvažiavime nutarta milijoninį fondą didinti. Ir taip tas nedėkingas pinigų organizavimas buvo tęsiamas toliau.

Kiekvieną rudenį Lietuvių Fondas skelbia metinius vajus, o vajų užbaigtuvėms ruošiami iškilmingi pokyliai su meninėmis programomis. Tokie pokyliai Lietuvių Fondui atnešdavo iki 30 tūkstančių dolerių ir padidindavo naujų narių skaičių. Bet Lietuvių

Dabartinį LF kapitalą — 3.7 milijono dolerių sudėjo 5800 narių, kas sudaro mažą dalį visos lietuvių visuomenės visame pasaulyje. Nors ir skaičiuotume, kad kiekvienas narys atstovauja šeimai, ir tai būtų tik apie 15-20,000 visų lietuvių, nors yra šeimų, kur visi šeimos nariai yra Lietuvių Fondo nariais. Jei narių skaičius paaugtų iki, sakykim, 10,000 su tuo pačiu kapitalo įnašu vidurkiu, tai Lietuvių Fondas siektų daugiau kaip šešis milijonus dolerių kapitalo.

Tas sukaupimas didesnio kapitalo duotų Lietuvių Fondui galimybę skirstyti pusę milijono dolerių į metus, remiant lietuvišką veiklą ir patenkinant dar daugiau svarbių prašymų. O jei būtų pasiektas 10 milijonų dolerių kapitalas, tai Lietuvių Fondas galėtų garantuoti, kad lietuviybės išlaikymo darbai išeivijoje nepritrūks finansinės paramos.

Kaip anksčiau minėjau, išauginti Lietuvių Fondą iki 10 milijonų dolerių yra galima, tik reikia visuomenės supratimo, kad be tokio fondo, garantuojančio pastovias metines pajamas, ateityje lėšas bus labai sunku sukelti, nes aukotojų skaičius nuolat mažėja. Tai, sukėlus tokį kapitalą dabar, Lietuvių Fondas galės užtikrinti lietuviškai veiklai reikalingą finansinę paramą.

Ypatingas dėmesys taip pat turėtų būti kreipiamas į visas lietuvių organizacijas, veikiančias ir prisidedančias prie lietuviybės išlaikymo. Dirbant su visomis organizacijomis ir su jų parama sukeliant toki kapitalą, pajamos iš to kapitalo būtų taip pat vartojamos ir tų organizacijų lietuviybės išlaikymo veiklai remti. Dirbdami visi kartu, mes galėsime išauginti Lietuvių Fondą į tikrą lietuviybės

išlaikymo finansinę tvirtovę.

Žvelgiant į Lietuvių Fondo kapitalo investavimą ateityje, galima pasakyti, kad tai priklausys grynai nuo tolimesnės bendros ekonomijos eigos. Dabar yra sunku nuspėti, kur ir kaip būtų galima pelningiau investuoti ateityje. Be to, yra netikslų ir negalima numatyti, kaip ateityje bus su akcijomis, trumpalaikiais investavimais ar korporacijų bonais. Investavimas reikalauja nuolatinio ekonominės padėties stebėjimo. Tai ir toliau Lietuvių Fondas kapitalą investuos pagal žinomus duomenis ir tuo laiku esančią ekonominę būklę.

Tačiau, žiūrint į praėjusius 25 metus, matome, kad Lietuvių Fondas kapitalą išlaikė saugiai ir gavo gerus rezultatus. Pavyzdžiui, žiūrint į pastaruosius penkerius metus, matome, kad Lietuvių Fondo pagrindinio kapitalo investavimas davė daugiau kaip 12% pajamų, nors dabartiniu metu yra nukritusios palūkanos už trumpalaikius indėlius. Bet kita kapitalo dalis, kuri yra investuota į akcijas, duoda labai gerus rezultatus. Tas parodo, kad yra geras kapitalo investavimo išbalansavimas, duodantis geras pajamas.

Taigi Lietuvių Fondo vaidmuo ir ateityje yra tarnauti lietuviškos veiklos išlaikymui ir užtikrinti finansinę paramą. Žinoma, lietuviškos veiklos išlaikymas ir jos tęstinumas yra labai svarbus ir jaunimas turi didelį vaidmenį tą tęstinumą išlaikyti. Be to, yra svarbu ir naujos idėjos, kaip lietuviybę išlaikyti ateityje.

Lietuvių Fondas tvirtai remia visą veiklą, jaunimą ir visas dabartines bei naujas idėjas, kad lietuviška veikla niekada nesustotų. Reikia tikėti, kad ir mūsų visa lietuviška visuomenė ir toliau supras Lietuvių Fondo svarbą, stodami nariais ar didindami savo įnašus.

Petersburgo, Floridoje, skyrius, vadovaujamas energingos bendruomenininkės Janinos Gerdviliienės, kuri kasmet surengia aukšto lygio koncertus. Daug metų nepailstamai dirba Los Angeles Jonas Činga. Jo pastangomis organizuojami vajai — vakarienės su koncertais reguliariai didina Lietuvių Fondo kapitalą. Nuostabiai pasižvelgęs Lietuvių Fondui yra Petras Viščinis Bostone, kuris ateina su naujomis idėjomis, ir jo pastangomis Fondas auga naujais nariais ir kapitalu. Kitokiais būdais Lietuvių Fondą sustiprina ir mažosios apylinkės kaip Grand Rapids ir Philadelphia, kur Lietuvių Fondo atstovai, pagal išgales ir vietovės tradicijas, nepamiršta Lietuvių Fondo.

Reikia pripažinti, kad kai kurios lietuviškos vietovės „pavarėjamos kompozitoriaus Jeronimo Kačinsko. Neatsilieka ir kitos Lietuvių Fondui atstovaujančios vietovės kaip, pvz., atsikūrus St.

asmeniškai sunkiau pasiekiami. Lietuvių Fondo vajai yra įsipiilietinė, turi savo vietą mūsų visuomenėje ir jų dėka Lietuvių Fondas auga. Tikimasi, kad šiais Lietuvių Fondo jubiliejiniais metais bus sukauptas ketvirtas milijonas.

Rodos, nerisime nė vieno mūsų tautiečio, kuris nebūtų girdėjęs apie Lietuvių Fondą ir jo paskirtį. Tačiau dar didelė dalis tautiečių nėra paaugoję nė vienos šimtinės ir nėra šios reikšmingos institucijos nariais. Lietuvių Fondo paramos esame veik visi paliešti, nes Lietuvių Fondas remia lietuvišką švietimą, spaudą, ypač jaunimą, kultūrinius pasireiškimus ir visa, kas mums yra brangu. Jei tik atsiranda koks svarbesnis reikalas, tuoj visų akys krypta į Lietuvių Fondą.

Šiais jubiliejiniais metais nepasilikime nuošaliai, bet su šimtinėmis junkimės į Lietuvių Fondo narių eiles. Tapti nariu ir dabar, kaip ir prieš 25 metus, tereikia tik vieno šimto dolerių aukos. Džiaukimės galėdami padėti, aukoti ir būti naudingi.

1963 metų nuotrauka: (iš kairės) dr. Petras Kisieliū, dr. Juozas Kazickas, davęs Lietuvių Fondui stambiausią auką — 10,000 dol., dr. Antanas Razma ir dr. Kazys Ambrozaičius.

Lietuvių Fondo pirmieji pirmininkai 1962 metais: LF Tarybos pirmininkas dr. Antanas Razma ir LF Valdybos pirmininkas Teodoras Blinstrubas.

Pirmąją LF valdybą prisimenant

STASYS RAUCKINAS

Pirmąją Lietuvių Fondo valdybą sudarė ir jai vadovavo Teodoras Blinstrubas. 1962 m. kovo 7 d. LF taryba patvirtino šios sudėties valdybą: Teodoras Blinstrubas, pirmininkas, Antanas Rūkštelė, vicepirmininkas, dr. Vladas Šimaitis, išdininkas, Jonas Vaičekonis, sekretorius, Stasys Rauckinas, narys spaudos reikalams. Šios sudėties valdyba veikė iki 1963 metų. Pasitraukus iš jos A. Rūkštelei ir J. Vaičekoniui, valdyba buvo papildyta ir persitvarkė taip: Teodoras Blinstrubas, pirmininkas, Antanas Šantaras, vicepirmininkas, dr. Vladas Šimaitis, išdininkas, Bronius Liškus, sekretorius, Stasys Rauckinas, finansų sekretorius, ir Jonas Vaičiūnas, narys informacijai.

Lietuvių Fondo steigėjas dr. Antanas Razma ir artimieji fondo kūrėjai daugiau dėmesio skyrė fondo organizavimui, o tuo tarpu valdybai teko fondo administravimą uždaviniai. LF įstatai nedaug tepasako apie valdybos teises ir pareigas, paminėdami tik valdybos narių funkcijas. Tai, valdyba, kaip naujai sukurta organizacija, neturėjo paveldėto pavyzdžio ir turėjo pati rūpintis fondo administravimo darbu.

Pradžioje teko apžvelgti tekstančių pareigų apimtį bei nustatyti eilę, kas pirmiausia atliktina. Suprasta, kad milijono dolerių sutelkimui teks skirti daug pastangų bei panaudoti visas galimas priemones, numatytas tikslui pasiekti. Į kapitalo telkimo procesą taip pat teks įjungti kuo daugiau laisvojo pasaulio lietuvių, neatsižvelgiant amžiaus, lyties, įsitikinimų ir t.t. Uždavinsys sunkiai įsivaizduojamas, tiesiog neaprepiamas, be galo ir pabaigos. Šią sunkią našą valdybai teko pradėti judinti, suprantant, kad tai bus tik kukli pradžia, kurią toliau tęs kiti. Valdyba ne nemėgino gaišti laiko detalių veiklos planų paruošimui. Tenkinosi vien trumpesnių etapų planais.

Lietuvių Fondo kūrėjai, be didelės viešos reklamos, nesigarsindami, sutelkė fonde pradžiai imponuojančią sumą įnašų. Vien jų iniciatyvos pastangomis įstojo kelios dešimtys tūkstantininkų. Buvo pageidauta, kad valdyba panašiai vien stambių įnašų telkimą laikinai tęstų, kol bus pasirodę platesnio masto vajai pradėti. Tam tikslui buvo paruoštas laiškas, kuriame dar nebuvo minimas mažesnių įnašų priėmimas. Sudaryti Chicagoje ir apylinkėse gyvenančių „turtinusių“ lietuvių sąrašai, kuriuos įtraukti, valdybos supratimu, galintieji įnešti fondan

ne mažiau kaip tūkstantį dolerių. Suorganizuotas būrys rinkėjų, sutikusių lankyti numatytus asmenis, jei reikės, kontaktuoti juos pakartotinai. Jei kam sudarytu kliūčių vienu kartu įnašą su-

mokėti, patartina tai atlikti dalimis arba duoti pasižadėjimą raštu. Chicago ir apylinkės buvo paskirstytos rajonais ir numatyti įgalioti rinkėjai. Šiam projektui vykdyti skirta nedaug laiko, nes jau buvo pradėtas pasiruošimas platesniam vajui.

Sutarta paruošti laišką, supažindinant visuomenę su LF valdybos numatomu plačios apimties lėšų telkimo vaju. Reikėjo paaiškinti, kad LF pasiryžęs sutelkti milijono dolerių kapitalą ir kviečia kiekvieną lietuvių įstoti į fondą nariu, įnešant šimtą dolerių.

Šalia to imtasi organizuoti gausų darbuotojų tinklą lešoms telkti, užmegzti ryšiai su įvairiomis organizacijomis, visuomenės veikėjais ir t.t. Ypatingas dėmesys atkreiptas į Lietuvių Bendruomenę, į jos apylinkes. Daryta žygių, kad kiekvienoje apylinkės valdyboje būtų bent vienas asmuo, kuris vietoje organizuotų lėšų telkimą, jei nepavyktų sudaryti vajaus reikalams komiteto. Kai kuriose apylinkėse vėliau veikė branduoliai sėkmingai talkino fondui. Valdyba efektyviau veikė tik artimesnėse apylinkėse, nes neturėjo galimybių tolimesnių vietovių pasiekti. Buvo jaučiama, kad asmeniškai kontaktai su visuomene labai padeda vajų eigai. Tai jautė ir LF taryba, kuri ryžosi gyviau įsijungti į lėšų telkimo akciją, sudarydama atskirą komisiją vajų komitetams organizuoti. Dr. Gedimino Baluko vadovaujama komisija atkreipė dėmesį į vajų komitetų organizavimą Chicagoje ir kitose vietovėse, kuriose lėšų telkimas buvo silpnas. Taip pat komisijos nariai organizavo platesnę talką lankyti susirinkimus, pobūvius su pranešimais, panaudojo spaudą fondo propagavimui ir t.t. Visa tai įsijudino visuomenės susidomėjimą Lietuvių Fondu. Komisijos veikla buvo vertinga parama valdybos pastangoms sustiprinti. Valdybą sudarė tarnybas turintieji asmenys. Nebuvo nei laisvų pensininkų, nei daugiau pasiturinčių asmenų, kurie būtų galėję skirti daugiau laiko išvykoms į tolimesnes vietas vajams organizuoti bei platesniems ryšiams megzti. Tai riboję valdybos veiklą.

Šalia pagrindinių pareigų telkti fondo kapitalą, valdybai teko ir kitus darbus atlikti. Tokie buvo raštinės darbai, atskaitomybės vedimas, narių sąrašų tvarkymas, kartotekos sudarymas, spausdinių paruošimas ir platinimas, skelbimai bei informacija ir panašūs kasdieniniai rūpesčiai.

Rūpestingo valdybos pirmininko Teodoro Blinstrubo dėka valdyba turėjo neapmokamą, pastovią būstinę jo nuosavame name, iš kur buvo žengiami Lietuvių Fondo administracijos pirmieji žingsniai.

Plaukė metai ir pinigai

Lietuvių Fondas ir JAV Lietuvių Bendruomenė

VYTAUTAS VOLERTAS

Rėmai

Laikas ištįsta, ateitin žiūrint, ir supliūška, grįžtelėjus atgal. Todėl jaunuolio akims žmogaus amžius atrodo ilgas, o pagyvenusiųjų nuomone — to amžiaus lyg nėra. Bet laiko upė nesustojamai plukdo metus. Šį kartą ji plukdė metus ir pinigus.

Jau praėjo visas šimtmečio ketvirtis nuo Lietuvių Fondo (LF) pradžios. Ir beveik neįtikėtina, kad tuo metu ši institucija visuomenei atidavė daugiau kaip du milijonus dolerių.

Pirmieji, labai atsargūs, LF svarstymai JAV LB Taryboje iškilo prieš daugiau kaip dvidešimt penkerius metus. Dr. Antano Razmos mesta mintis buvo aptarta keliuose sesijose. Labiausiai abejota Fondo tikroviškumu: milijono (tada svajota vos apie vieną milijoną) sukaupiti nepavyks, o menka sumelė gali sudaryti daugiau rūpesčių negu naudos. Kai dr. Antanas Razma pridėjo kelias dešimtis tūkstančių tuoju sugaudyti savo ir bičiulių stambiomis aukomis, pradėta nuogastauti dėl sugėbimų Fondo administruoti, dėl JAV įstatymų palankumo. Net bijota išeikvojimų. Rimti, nuosirdūs oponentai fondu netikėjo ir jo nerėmė. Bet vėliau, LF augant, nesikabinėjo.

Šiai institucijai rėmai buvo patatyti tvirtai. LF yra visuomeninė nuosavybė, jos nepagrobys jokia grupė. Nepagrobis ir LF vadovybė. Įstatus leidžia ir taiso nariai (aukotojai), tvirtina JAV LB Taryba, — taigi ne keli draugai, bet du gausūs vienetai. Antrojo vieneto, JAV LB Tarybos, sudėtis keičiasi, ir samokslams dirva nesudaro. Pro šias dvi užtvaras prastumti sukutos potyarkius būtų labai sunku. Pelną tvarko komisija, kurios pusę skiria LF, antrą pusę — JAV LB.

Per dvidešimt penkerius metus pažeidimų nepasitaikė. Iškildavo įvairių nuomonių, besistengiančių koreguoti ar įtaigauti pelno skirstymą. Kurios buvo teisingos, kurios tik artėjo prie tiesos, sunku spręsti.

Vienas milijonas, su baime planuotas ir tik aukštybėse įžiūrėtas, šiandien jau užmirštas. Kalbame apie penkis. Jei kartais LF narių ar vadovybės mintyse dėl kokių priežasčių suspurdėtų pagunda atsispauduoti nuo JAV LB, blukėtų Fondo visuomeninis bruozas, užleisdamas vietą privačios ir uždarnos finansinės įstaigos etiketei. O privačios vienetus remiame tik tada, kai matome asmenišką naudą. Penki ar daugiau milijonų nepasiekiami šautų erdvėn.

Lietuvių Bendruomenės dalis

Kas iš Lietuvių Fondo augimo? Pasididžiavimas, kaip už lango pačių sodintu ir besistiebiančiu medeliu? Vizitinė kortelė, išieivija atestuojanti? Nauda? Tai visi trys.

LF vaisiai, daug metų raškomi, dalinami, kataloguojami, yra aptariami spaudoje ir susirinkimuose. Ši statistika remiasi ne tikimybių teorija, bet tiksliai matuojamais faktais. Derliumi naudojasi visa lietuvių išieivija, JAV LB ir PLB. Nors LF pagrindinis tikslas yra paspartinti švietimui ir kultūriniam gyvenimui šiame krašte, tiesiogiai ir netiesiogiai kai kas nurieda toliau: kultūrinės premijos svetur gyvenantiems kūrėjams, stipendijos studentams, maža parama Europos lietuviams, Jaunimo kongresams, bet kur vykstantiems, Vasario 16 gimnazijai. Arba vėl: leidiniui Australijoje, būstui Pietų Amerikoje, gal ats-

JAV Lietuvių Bendruomenės krašto valdybos pirmininkas Vytautas Volertas Lietuvių Fondo 1987 metų Pelną skirstymo komisijos posėdyje. Iš kairės: Bronius Juodelis (LB), Vytautas Volertas (LB), Marija Remienė (LF Valdybos pirmininkė) ir Alė Steponavičienė (LF Valdybos sekretorė).

tojų ar net grupių siuntimui į ten. PLB vadovybė, ypač pastaisiais keleriais metais, išsi-prašo žymesnes sumas savo darbams. Stambiausia dalis nukrinta JAV LB pusėn.

Kaip ta JAV LB dalis atrodo, kam ji naudinga? Iš LF atėjusių sumų LB negali naudoti administracinėms išlaidoms, kaip rašytinei, paštui, ir t.t. Parama yra skiriama specifiniams darbams, LB tų pinigų net nemato: čekius išduoda pats LF tam, kas LB numatyta darbą įvykdo. Ir tik tada išduoda, kai įsipareigojimas

yra baigtas. Jei kuris projektas užsitiesia, pinigai iš LF nepajuda. Juos žeria prie kitais metais skirstysimos sumos. Šis „negalėstingas“ kelias lengvina kontrolę ir saugo nuo LF išnaudojimo tuščiais pažadais.

Kiekviena gera tvarka bei jos priežiūra rišasi su painiavomis. LF ir JAV LB atveju ne viskas visuomenei yra pilnai aišku. Štai du pavyzdžiai. Švietimo taryba, LB tų pinigų net nemato: čekius išduoda pats LF tam, kas LB numatyta darbą įvykdo. Ir tik tada išduoda, kai įsipareigojimas

Apie Lietuvių Fondo pelno paskirstymą pasisako Stasys Baras

Treti metai esate Lietuvių Fondo Pelną skirstymo komisijos pirmininkas. Gal pradėkite nuo komisijos sudėties.

— Pelną skirstymo komisija, lygiomis balsavimo teisėmis, sudaro trys JAV Lietuvių Bendruomenės krašto valdybos deleguoti atstovai ir trys Lietuvių Fondo Tarybos paskirti nariai. LB krašto valdybos atstovai: dr. Petras Kisielius — sekretorius, Robertas Vitas, Vytautas Volertas ir Bronius Juodelis — pavaduotojas. Lietuvių Fondo atstovai: Stasys Baras — pirmininkas, dr. Gediminas Balukas, dr. Antanas Razma ir Mykolas Drunga — pavaduotojas.

Stipendijų pakomisija sudaro: Stasys Baras — pirmininkas, O-felija Barškėtytė, Mykolas Drunga, Bronius Juodelis, Rūta Jušienė ir Robertas Vitas.

— *Papasakokite apie LF pelno skirstymo tvarką ir eigą.*

— Pelną skirstymo komisijos darbas nėra lengvas, todėl reikia laikytis tvarkos ir nustatytų griežtų gairių. Prašymai bendrai paramai gauti turi būti pateikti iki kovo 15 d., o stipendijoms gauti iki balandžio 15 d. Vėliau gauti prašymai nebuvo ir nebus svarstomi.

Prašymų svarstymai ir stambesnių projektų prašytojų apklausinėjimai vykdomi iki gegužės 15 dienos. Apie gautus prašymus ir Pelną skirstymo komisijos sprendimus raštu pranešama prašytojams. Paprastai Pelną skirstymo komisija kviečia apklausinėjimui prašančių institucijų atstovus, individualius prašytojus ir atskirų sričių žinovus. Visada apklausinėjimo posėdžiuose ex officio gali dalyvauti JAV LB ir LF Tarybų bei Valdybų pirmininkai. Į visus apklausinėjimo posėdžius klausytojų — konsultantų teisėmis gali būti kviečiami įvairių organizacijų vadovai ir ekspertai bei LF Tarybos nariai. Kad palengvinus pirmumo nustatymą, projektai suskirstomi funkcinio pagrindu ir prašymai svarstomi ne institu-

cijų ar individų eile, bet pagal veiklos sritis: švietimas, kultūra, mokslas, visuomeniniai reikalai ir t.t. Pelną skirstymo komisija gali sudaryti ilgametės sutartis su organizacijomis ar atskirais prašytojais, vykdančiais ilgai besitęsiančius projektus. Toli-mesnės Pelną skirstymo komisijos tokių susitarimų laikosi, išskyrus atvejus, kai susitarime sutarti įsipareigojimai nėra vykdomi.

Pelną skirstymo komisija sprendimus daro atsižvelgdama į LF Tarybos, JAV LB krašto valdybos, PLB, mokslinių ir kultūrinių institucijų rekomendaciją. Tačiau pagrindinis LF teikiamos paramos tikslas yra remti lietuvių tautos išlikimo pastangas išieivijoje ir tėvynėje.

— *Kiek ir kokiai sumai gauta prašymų bendriniam reikalams ir stipendijoms?*

— Šiomet bendriniam reikalams buvo gauti 72 prašymai 517,000 dol. sumai. Bendrinei pa-

vadovėlių ruošimą, ieško jiems autorių, o kai viskas jau paruošta, paramą mokykloms ir atlyginimą autoriams perduoda LF savo čekiu. Kultūros taryba metinėms premijoms sudarinėja komisijas, surenka komisijų sprendimus, išskaito sau kaltinimus spaudoje, organizuoja premijų iškilmes, bet premijas išmoka LF. Šalia LF skirtos paramos mokykloms, autoriams ar premijoms susidaro pridėtinų išlaidų ir nervingo darbo. Tai JAV LB žmonių ir JAV LB kasos naštos.

Praėjusiais metais (1986) JAV LB Švietimo tarybos vardu iš LF atėjo 57,700 dolerių štai kam: lituanistinėms mokykloms remti, mokytojų studijų savaitei, programų pritaikymui, priešmokykliniam auklėjimui, jaunimo skaitinėjimams, tautinių simbolių kompleksui, knygų spausdinimo išlaidoms padengti, Eglutei, „Tėvynės žvaigždutei“, „Vilnei“, Švietimo gairėms. Kiekvienai išvardintai pozicijai buvo nustatyta suma. Taigi 57,700 dol. skirti ne Švietimo tarybai, bet jos uždaviniams. Taip yra su Kultūros taryba ir su kita JAV LB veikla. Taip buvo visa laiką.

Užsklanda

Per gyvavimo laiką, įskaičiuojant ir 1987 metus, LF atidavė 2,047,585 dol. Daugiau kaip du milijonai, skirti mūsų išieivijos reikalams. Praeis dar gal penkmetis, ir sugrįš pilna LF suaukota suma. Tada kiekvienių metų palūkanos bus tarsi lietūs, iš debesų krintas doleriais. Genialiu buvo Lietuvių Bendruomenės mintis. Genialus buvo JAV Lietuvių Bendruomenėje iš-

Lietuvių Fondo narių suvažiavime 1967 m. lapkričio mėn. 26 d. prie registracijos stalo. Pačioje dešinėje: rašytojas Aloyzas Baronas (mirus 1980 m. rugsejo mėn. 7 d.).

keltas LF sumanymas. JAV LB darbams remti LF kasmet iš savo pelno skirdavo tarp 32 ir 49 procentų. Pastaraisiais dvejais metais susidarydavo arti šimto tūkstančių. Su PLB — daugiau. Likusioji pelno dalis finansuodavo visuomeninius darbus, nors ir netiesiogiai per LB. Buvusios ir esamos LF vadovybės — valdybos, tarybos — įrodė mūsų išieivijos subrendimą. Triūsas buvo rimtas ir našus. Sėkmės matas yra ne reklama, bet darbų vaisiai. Vadovybių rūpestingumas paskatindavo ir tylius stebėtojus atnešti Fondui savo aukas. LF yra lietuviškosios visuomenės geros sveikatos liudininkas.

už mokslo metus, kokia parama gaunama iš kitų šaltinių ir tėvų, kokia prašoma suma iš Lietuvių Fondo.

Pelną skirstymo komisija daug dėmesio kreipia į tai, kokias lituanistines mokyklas stipendininkai lankė ir užbaigė, kokiose lietuviškose organizacijose veikia ir kokias pareigas jose eina arėjo. Prašymas turi būti paremtas dviem ne šeimos narių rekomendacijom. Labai svarbu pridėti šiuo metu lankomos mokyklos oficialius pažymius duomenis (grade transcript), FAF ar GAPSFAS formas (verification report) ar IRS 1040 formos pirmuosius du puslapius, jeigu norima, kad būtų atsižvelgta į prašytojo šeimos finansinę padėtį.

Dauguma prašytojų tuos reikalavimus išpildo, tačiau yra nemaža dalis, kurie nepristato nei pažymių, nei pajamų duomenų, tikėdamiesi stipendiją gauti už dalyvavimą tautinių šokių grupėse ar dainų vienetuose.

— *Kokia yra pelno skirstymo procedūra?*

Sugrupavus prašymus pagal sritis, kurioms jie priklauso (švietimas, menai, mokslas, visuome-

Aloyzas Baronas

REKLAMA

*Žybsi šviesos mėlynos ir žalios,
Pjauna miestą rėkianti reklama,
O vaidenasi maži, liūdni miesteliai,
Nuostabaus žalumo panoramoj.*

*Ir šauki rankas į tą neregimą žaliavimą ištiesęs,
Juos noredamas, lyg degančias žaizdas palieš,
Kas pajėgs uždegti didžiulę šviesą,
Mano krašto didelėm kančiomis nušviest.*

GENERACIJA

*Kasvakar miestas paberia šviesų gausybę žemėn,
Ir raidės rėkiančios liepsnoja akys,
Ar tu tiki, kad mes pečiai aukštai padanges remiam,
Kad mes pasiutusi, nekretinganti ir neužgestanti dvasia.*

*Nukoplia dienos nesulaikomos kalnais ir breną mariom,
O mes kaip ta bėkianti reklamose ugnis
Vargu tuos kalnus perkeliauti galim
Ir tas marias siūbuojančias nubrist.*

HORIZONTAS

*Aš žinau, tikrai lig jo mes nukeliausim,
Taip, čia jis, gana jau šaukti ir mot,
O už jo toks begalinis šauksmas,
Vėl mus ima kvieisti ir viliot.*

*Ir tolyn apipilti žvaigždėm šviesiausiom
Ir bežadžiai vėl pasiekiame namus,
O už jų toks begalinis šauksmas
Vėl pasiutusiai tolyn vilioja mus.*

niniai reikalai), Pelną skirstymo komisija gali nustatyti kokią nuosimintį kiekvienai sričiai skirti. Pirmenybė teikiama projektams, kurie patenkina didesnį kiekį reikalavimų:

a) jeigu paramos prašo LB institucija,

b) jeigu projekto vykdytojai ieško lėšų ne vien iš LF, bet ir iš kitų šaltinių,

c) jeigu projektui įgyvendinti LF parama yra būtina, nes be LF paramos nebūtų įgyvendintas,

d) jeigu projektas turi išliekamos ir didelės reikšmės lietuvių ateičiai,

e) jeigu projektas nedubliuoja išieivijoje vykdomų darbų.

— *Gal galite nurodyti procentais, kokia dalis paramos teko lituanistiniam švietimui, stipendijoms, kultūriniam reikalams, visuomeninei veiklai?*

— Lituanistiniam švietimui ir mokykloms buvo paskirta 52,000 dol. (20.5%); stipendijoms 52,000 dol. (20.5%); menams 48,450 dol. (19.2%); mokslui 33,570 dol. (13.3%); visuomeniniams reikalams 66,830 (26.5%).

Paskolai gauti kandidatui neatsiradus, 2,150 dol. suma liko nepaskirstyta. Iš viso Lietuvių Fondo Taryba buvo leidusi paskirstyti 255,000 dol.

Prie švietimui skirtos 52,000 dol. sumos pridėjus 52,000 dol. studijuojančiam jaunimui, 5,820 dol. lituanistikos seminarui, 1,750 dol. Pedagoginiam lituanistikos institutui, 6,000 dol. Pietų

Amerikos švietimui ir auklėjimui ir 2,000 dol. Vasario 16 gimnazijos chemijos-fizikos laboratorijai įrengti, susidaro 119,570 dol. arba 47.3%.

Švietimui atiteko pats didžiausias „ragaišio kšnis“. To ir pagėdavo Lietuvių Fondo nariai 24-to suvažiavimo metu.

— *Kokia Jūsų nuomonė apie paduotus prašymus ir jų pagrįstumą?*

— Visi prisiusti prašymai buvo rimti bei pagrįsti ir tik dėl lėšų stokos negalėjo būti patenkinti. Dažnas paklaus, kodėl tam ar kitam projektui nebuvo paskirta parama. Pelną skirstymo komisijos nusistatymas yra neskirti paramos tiems projektams, kurie gali būti įvykdyti be Lietuvių Fondo paramos.

— *Ką norėtumėt pasakyti kitų metų prašytojams ir pelno skirstymo komisijai, o taip pat ir visuomenei?*

— Ateinančių metų prašytojams patarčiau nesivėluoti prašymus pateikti. Stipendininkai būtinai turi pridėti aukščiau suminėmus dokumentus, tik tada jų prašymai bus svarstomi. Šiais metais užbaigsiu trejų metų kadenciją. Buvo malonu dirbti su LB krašto valdybos ir LF Tarybos paskirtais asmenimis, kurie sielėjosi mūsų lietuvių išlikimu ir sąžiningai reiškė savo nuomonę. Iš 77 atvejų, kuriais reikėjo balsuoti, 68 sprendimai buvo pasiekti vienbalsiai (Nukelta į 4 psl.)

Lietuvių Fondo 1987 metų Pelną skirstymo komisija. Sėdi: (iš kairės) dr. Antanas Razma (LF), Stasys Baras (pirmininkas; LF), dr. Petras Kisielius (sekretorius; LB), Vytautas Volertas (LB). Stovi: Mykolas Drunga (LF), dr. Gediminas Balukas (LF), Robertas Vitas (LB) ir Bronius Juodelis (LB).

Studentai ir Lietuvių Fondas — dabar ir ateityje

RAMONA
STEPONAVIČIŪTĖ

Nors šiais laikais aukštuosius mokslus baigti yra beveik būtina tiems, kurie nori gauti įdomesnį savo pasirinktosios srities darbą ir geresnį atlyginimą, daug kas pirmuosius savo profesijos žingsnius žengia, apsunkintas įvairiomis paskolomis. Universiteto diplomą užsidirbti reikalinga ne tik šviesaus proto ir kietų pastangų, bet taip pat didelės banko sąskaitos. Net su valdžios parama, tėvų įnašais ir paties studento sutaupytomis lėšomis dažnai trūksta pinigų apmokėti dideles mokslo išlaidas. Be to, per savaitę nėra užtenkamai valandų jaunimui mokytis, siekiant gerų pažymių, įsijungti į studentų socialinį veikimą bei bendravimą ir į kolegijos klubus. Aišku, reikia neapleisti nuo mažumės juos globojusios lietuviškos visuomenės bei tautinių organizacijų ir dar užsidirbti tiek tiek ateičiai. Tokia yra daugelio mūsų jaunimo milžiniška pareiga. Tiesa, kad jaunystė suteikia gana daug energijos ir išvermės, bet visgi be paskatinimo ir konkrečios pagalbos galima po tokia našta gerokai nusivaryti ir nusivilti. Į aukštų tikslų pasiekimą lydinčią darbą reikėtų tinkamai įvertinti, o ne slopinti ir slėgti, apkraunant dar didesniais finansiniais rūpesčiais.

Esame laimingi, kad yra lietuviška organizacija, atjaučianti ypatingą išeivijos jaunimo padėtį ir suprantanti dvigubus gyvenamojo krašto ir tautinius išpareigojimus. Lietuvių Fondas buvo įsteigtas surinkti pinigų Lietuvos atstatymo darbui nepriklausomybės atgavimo atveju ir rūpestingai investuoti kapitalo pajamomis remti lietuviškos išlaikymą. Nors mes, jaunimas, dažnai reaguojame į Lietuvos išlaisvinimą kaip į gražią, bet tolimą, beveik neįvykdomą svajonę, mes įvertiname ir gerbiame šį savo tėvų ir vyresniųjų pasiryžimą ir stengiamės šią viltį remti ir puoselėti. Lietuvių Fondas neignoruoja lygiai svarbių, skubių dabartinių mūsų reikalų, remdamas lietuvišką veiklą bei veikėjus ir skirdamas stipendijas mūsų studijuojančiam jaunimui.

Šiuo metu kai kurios stipendijos skiriamos iš bendrų Lietuvių Fondo pajamų, bet daugelis jų yra iš specialiai įsteigtų stipendijų fondų, veikiančių Lietuvių Fondo rėmuose. Yra stipendijų fondų steigėjų, kurie, neieškodami garbės už savo dosnias aukas, dažnai nenori, kad jų pavardės būtų viešai skelbiamos. Šie aukotojai visgi domisi stipendininkais-kandidatais. Jie nustato taisykles, kurių LF Pelną skirstymo komisi-

Dalis Lietuvių Fondo stipendininkų, kuriems buvo įteiktos stipendijos 1984 m. lapkričio mėn. 17 d. pokylio metu. Iš kairės: V. Maželis, Vilius Dundzila, Sofija Žutautaitė, Loreta Stončiūtė, dr. Antanas Razma (LF Valdybos pir-

mininkas), Alma Jakimavičiūtė, Stasys Baras (LF Tarybos pirmininkas), Ramona Steponavičiūtė, Nijolė Kupstaitė, Marija Remienė (LF vėjų pirmininkė), Rima Janulevičiūtė ir Rimantas Žemaitaitis.

ja turi laikytis ir turi teisę patvirtinti, kad būsimieji stipendininkai atitinka jų pageidavimus, ar net gali pasirinkti iš prašymus įteikusių studentų tuos, kurie, jų nuomone, yra labiausiai užsitarę šios besąlyginės paramos. Pirmenybė yra teikiama studijuojantiems lituanistiką University of Illinois at Chicago (UIC) Lituanistikos katedroje, tačiau yra daug studijuojančių kitas mokslo sritis, kurie aktyviai reiškiasi lietuviškame gyvenime, tikrai ne mažiau negu

kai kurie lituanistiką studijuojantieji. Jų prašymai yra irgi teigiamai įvertinami.

Yra mūsų teisė didžiulius savo lietuviškąjį kilmę ir mūsų pareigą suvienyti savo tautiečius, išlaikyti gyvą savo tautą išeivijoje ir suteikti vilties mūsų broliams ir seserims pavergtose tėvynėse. Iš tokios savo būtinumo bauginančios atsakomybės daugiau galima tikėtis ir daug malonumo. Dauguma pasiūlytųjų veikėjų sutiktų, kad pastangos ir laikas paskirtas lietuviš-

kiems tikslams susilaukia neapibūdinamo, neišmatuojamo derliaus, t.y. dvasiško pasitenkinimo. Savanaudiškus siekius apleidęs, žmogus atlieka kilnų darbą, įgyvendindamas tuos idealus, kuriuos mes per dažnai diskutuojame ir per retai remiami gyvomis pastangomis. Užtenka to jausmo, kad gal kokių nors smulkiu būdu paliksime savo pasaulį geresnėje padėtyje, negu ji radome. Dėka Lietuvių Fondo ir jo narių/aukotojų, šie jaunieji veikėjai susilaukia ir ma-

terialinės paramos. Iš viso Lietuvių Fondas yra apdovanojęs daugiau kaip 200 studentų daugiau kaip 260,000 dol. vertės stipendijomis. Atlyginimo nesitikėdami, lietuvių bei pasitarė ir savo gabumais nuosirdžiai pasidalinę jaunuoliai gauna labai vertingą dovaną ir šiaip yra paskatinami tęsti savo darbą. Geroji laimė pastebi ilgas repetitijas, nuobodžius posėdžius, sunkias, karštas vasaras stovyklose, lituanistinių pamokų užimtus penktadienio vakarus ir šeštadienio rytus, rašymui, renginių planavimui ar nariams skambinimui pašvęstas laisvalaikio valandas ir lakstinėjimą iš vieno miesto (ar krašto) galo į kitą.

Gavus stipendiją, studentui nereikia ieškoti būdo tą sumą užsidirbti, tad jis turėtų sekti gero verslininko pavyzdžiu, šias pajamas, šį nesuvaržytą laiką iš naujo investuoti, jį ir vėl praleidžiant lietuviškoje veikloje. Lietuvių Fondo stipendininkai turėtų pajusti skolą lietuvių, kuri reikiama beveik kiekviename jų gyvenimo ir asmeniško charakterio bruože. Mokejimas antros kalbos, ypač vienos iš seniausių ir gražiausių gyvųjų kalbų pasaulyje, pridoda prestižo ir padeda kitą kalbą besimokančiam. Susipažinimas su mūsų tautos istorija, geografija, literatūra, tradicijomis apšviečia ir plečia lietuvių pasaulėžiūrą ir lengvina tarptautinių problemų supratimą. Dauguma skolų turi būti grąžinamos su nuosimčiais, o šia skolą galime atmokėti, dirbant lietuvių visuomenės labui. Priedo, užbaigus mokslus ir pradėjus dirbti, iš Lietuvių Fondo praeity susilaukusiam paramos jaunimui atsiskleidžia naujas būdas įrodyti savo dėkingumą

Lietuvos generalinis konsulas Chicagoje Vaclovas Kleiza sveikina 1986 m. Lietuvių Fondo narių suvažiavimą.

Apie LF pelno paskirstymą

(Atkelta iš 3 psl.)

(88.3%), šešiais atvejais 5 — už, 1 susilaukė (7.8%), dviejais atvejais 4 — už ir 2 susilaukė (2.6%) ir vienu atveju 5 — už, 1 — prieš (1.3%). Pelną skirstymo komisijos nariams priklauso mūsų vėjų didelė padėka už sunkų, atsakingą ir kartais nedėkingą darbą. Būdamas vienas iš komisijos narių, nepaprastai daug sužinojau apie mūsų veiklos plonybes. Tai priartinio mane dar daugiau prie lietuvių veiklos, kuriai nuolatos turi būti teikiama finansinė parama. Be teikiamos LF paramos mūsų veikla pasidarytų labai sunki. Teikiamos stipendijos turėtų užtikrinti ateičiai sveiką, susipratusia, naują lietuvišką inteligentiją, kuri nepavargdama turėtų testuoti lietuviškas tradicijas ir puoselėtų gražiąją lietuvių kalbą.

Norėčiau Lietuvių Fondo nariams padėkoti už suteiktus 3.7 mil. dolerių. Be Jūsų kilnios aukos tikrai nebūtų įmanoma skirti lietuviškiems reikalams daugiau kaip 2 milijonus dolerių. Vien per pastaruosius trejus metus buvo paskirstyta 691,000 dol., kas sudaro 33.8% visos iki šiol paskirstytos sumos. Tik dabar pradėdame pajusti sutelkto kapitalo galia, gaunamomis pajamomis remiant lietuviškos išsilaukymą.

Būtų gera, kad lietuviškai veiklai galėtumėte skirti bent pusę milijono dolerių per metus. Tai galima įvykdyti! Ar mūsų tēra 5816 LF narių, kurie savo duoklę sukaupia atidavę lietuviškiems reikalams? Kur slepiasi kiti tūkstančiai mūsų tautiečių? Mūsų visuomenė turėtų noriai stoti į Lietuvių Fondą, kad užtikrintų ateičiai lietuvišką veiklą. Mūsų įnašas didelis, bet ar pakankamas? Kapitalistinės santvarkos sąlygos verčia mus būti finansiškai tvirtais ir remti mūsų švietimą, jaunimą, kultūrą. Tik tada išliksime stipri tautinė grupė, turinti didelę įtaką ir tinkamą reprezentaciją šio krašto gyvenime.

rėdama ar nėra prasišlenkimų su IRS nuostatais. Kitokių pakeitimų daryti tarybai neleidiu veikiantieji įstatai.

LF vadovybė labai vertina spaudos ir radijo talką, redaktorių ir spaudos žmonių pasiūlymus. Sunkeįtant spaudos ir radijo laidų finansinei padėčiai, jau kelinti metai iš eilės pagal galimybę yra paremiama spauda, neskaitant nuolatinių duodamų apmokamų skelbimų. Lietuvių Fondas, švesdamas 25-rių metų veiklos sukaktį, nuosirdžiai dėkoja redaktoriams ir bendradarbiams už rodomą prielankumą ir tikisi tolimesnio bendradarbiavimo.

Spaudos ir radijo vaidmuo Lietuvių Fondo augimui

ANTANAS JUODVALKIS

Kiekviena kilusi idėja turi būti gerai apsvaistyta, išmastyta ir paskleista žmonių tarpe. Idėjomis skleisti ir ryšiams palaikyti yra įvairių priemonių, kurių pavieniausios — spauda, radijas, TV. Lietuviai informacijai skleisti naudoja lietuvišką spaudą ir lietuviškas radijo laidas. Pati efektyviausia informacijos priemonė — TV lietuviams yra neprieinama.

Lietuvių Fondo idėją pradininkas dr. Antanas Razma pirmiausia paskelbė lietuviškoje spaudoje. Ją pasigavo laikraštinkai bei visuomenininkai ir pradėjo gvidenti. Ją stipriai parėmė Lietuvių gydytojų draugija, pirminkaujama dr. Gedimino Baluko. Susidomėjo ir JAV LB krašto valdyba, vadovaujama Stasio Barzduko, stalčiuje jau turėjusi

ruošiamus Geležinio fondo metmenis. Prasidėjo pasitarimai, spaudoje įvairūs pasiūlymai, o pradininkas dr. Antanas Razma savo kolegų tarpe jau rinko tūkstintines ir pasižadėjimus. Lemiamu momentu (JAV LB Tarybos posėdyje 1961.IX.2-3 d.) laimėjo dr. Antano Razmos siūlomas projektas, paremtas pirmosiomis aukomis — 20,000 dol.

1962 m. kovo mėn. 14 d. Lietuvių Fondas buvo įregistruotas Illinois valstijoje, kaip pelno nesiekianti organizacija, ir pradėjo sėkmingą veiklą. Lemiamos reikšmės turėjo pasisakymai lietuvių spaudoje ir JAV LB krašto valdybos plačiažirū valdybos narių pritarimas steigti vieną fondą, kaip savarankišką instituciją, tam tikrais ryšiais sujungtą su JAV Lietuvių Bendruomene.

Lietuvių Fondo idėją stipriai

rėmė ir spaudoje plačiai rašė žinomi rašytojai: Benediktas Babrauskas ir Aloyzas Baronas, abu per anksti iškeliavę į amžinybę. Vienam LF pokylyje Aloyzas Baronas papasakojo, kaip jaunas gydytojas dr. Antanas Razma 1960 metų pabaigoje įteikė jam tą garsųjį rašinį apie svajojamą milijoninio fondo steigimą bei jo reikšmę ir prašė išspausdinti *Draugo* dienraštyje. Perskaitęs tą straipsnį, kaip niekam nekenkiantį, o tik svajonėmis gyvenantį, idėją 1960.XII.8 d. *Draugo* laidoje. Ką gi, esą jau ne pirmas toks svajotojas rašė, bet iš to nieko neišėjo, svajonėmis pasilikti ir šis. Daugelio nuostabai, šis straipsnis ir autoriaus veikla sudarė lietuviškąją visuomenę, sukėlė susidomėjimą veikiančių organizacijų tarpe ir spaudoje pasipylė už ir prieš pasisakymai. Pradininkas dr. Antanas Razma, pasitelkęs pritariančių kolegų gydytojų būrį, pradėjo rinkti aukas ir neleido idėjai sužlugti.

Lietuvių Fondo vadovybei sudarius planą ir nustatius apylinkėms kvotas, kapitalo telkimas (aukų rinkimas) pajudėjo plačiu mastu. Mūsų didžioji spauda ir radijas buvo palankūs Lietuvių Fondo vėjams vedimui ir jį stipriai rėmė redaktoriai bei spaudos bendradarbiai. Chicagoje ryškiausi buvo kun. Juozas Prunskis, Jurgis Janušaitis, Vladas Būtenas, Stasys Rauckinas, Bronius Kviklys, Antanas Šantaras, Juozas Šlajus, Juozas Žygas, Apolinaras Bagdonas, Juozas Žemaitis, Petras Petrutis ir kiti, nors ir nuošaliau stovintieji.

Nuo pat Lietuvių Fondo įsteigimo ir dabar spaudai ir radijui skiriamas ypatingas dėmesys. Žurnalistai kviečiami į metinius narių suvažiavimus, šaukiamos spaudos konferencijos, kuriose informuojama apie LF veiklą, kapitalo telkimą, pelno paskirstymą ir t.t. Nuo pat LF pradžios Taryboje veikia informacijos komisija, kurios pareiga informuoti lietuvių visuomenę apie Lietuvių Fondą ir atsiliepti į netiksliai skelbiamas žinias. Pastaruoju metu ypač pagausėjo netikslių žinių ir nepagrįstų priekaištų LF

Po Lietuvių Fondo surengto solistės Lilijos Šukytės koncerto: (iš kairės) Vytautas Radzius, Dalia Kučėnienė, Lilija Šukytė, Elena Barienė, Tomas ir Rita Kisieliiai, Stasys Baras ir Marija Remienė.

vadovybei. Į absurdiškus pasisakymus net nebandoma atsiliepti, manant, kad tų žinių skaitytojai patys susivoks ir atskirs išmones nuo faktų. Didėjant LF kapitalui, vis daugiau atsiranda žmonių, norinčių LF kapitalą tvarkyti ir skirstyti. Dėl to reikia pabrėžti, kad Lietuvių Fondas nėra palaidda institucija, kaip kartais siūlytojai galvoja, bet veikia griežtai prisilaikydama įstatų ir

narių suvažiavimų priimtų nutarimų. Pastebime, kad Lietuvių Fondo kapitalas yra neliečiamas ir laikomas atėities nepriklausomai Lietuvai, o dalinamas tik metinis prieaugis — pelnas. Pelną skirsto ne Lietuvių Fondo Taryba ar Valdyba, bet speciali šešių narių Pelną skirstymo komisija, sudaryta po lygiai iš LF ir JAV LB atstovų. Taryba tik tvirtina komisijos paskirstymą, žiū-

Lietuvių Fondo spaudos konferencijos 1978 m. kovo mėn. 8 d. Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje, pranešimų klausosi Vytautas Kamantas ir Jurgis Janušaitis.

Lietuvių Fondo spaudos konferencija 1986 metais „Seklyčioje“, Chicagoje. Sėdi: (iš kairės) J. Šlajus, kun. J. Vaisnys, S.J., B. Jasaitienė, A. Juodvalkis, R. Steponavičiūtė ir J. Vilutis. Stovi: B. Fabijonas, P. Kleinotas, S.J., J. Žygas, B. Brazdžionis, P. Petrutis, V. Vežytė, J. Žemaitis, A. Tījūnėlytė ir E. Valkiūnaitė.